

Departementaal vertrouwelijk

Duiding Maatschappelijke impact COVID-19 (nr. 14)

Kerneenheid
Analyse

Maandag 14 december 2020 - geactualiseerd tot maandag 11.00 uur

Duiding

- Zorgelijke aandacht van hackers voor vaccinontwikkelaars en –beoordelaars, ziekenhuizen, supply chain etc.. Sinds het uitbreken van de pandemie worden ziekenhuizen en laboratoria gehackt; de ontwikkeling van vaccins versnelt dit. Informatie over onder meer het virus, vaccins of logistiek is waardevol voor bepaalde landen, maar ook voor criminelen en/of tegenstanders van de maatregelen. 'Buitgemaakte' informatie over vaccins kan – al dan niet gemanipuleerd - gedeeld worden met derden of zonder de juiste context openbaar worden gemaakt. Eventueel nog niet gedeelde en/of gemanipuleerde informatie kan complotdenkers in de kaart spelen en anderen doen twijfelen over de aanpak of het vaccin. Aannemelijk is dat desinformatiecampagnes over bijvoorbeeld vaccins en cyberaanvallen zullen blijven plaatsvinden.
- Het beeld rond draagvlak en maatschappelijk ongenoegen blijft goeddeels onveranderd. Ondanks teleurstelling over het aantal gasten tijdens de feestdagen bestaat er over het algemeen steun voor huidige of strengere maatregelen. Experts benadrukken dat helderheid over de gemaakte afwegingen m.b.t. maatregelen en vaccinatieroutes, eenduidigheid en perspectieven belangrijk zijn voor het draagvlak.
- De vaccinatiebereidheid blijft achter bij wat nodig is voor een effectieve werking. Er bestaat voornamelijk weinig animo onder de eerste groep gevaccineerden, medewerkers van verpleeghuizen, vanwege vragen over de snelheid van de toelatingsprocedure in relatie tot de veiligheid. Dit kan afstralen op de algemene vaccinatiebereidheid. Daarnaast kunnen de verspreiding van desinformatie en misinformatie via bedenkelijke bijscholingen van alternatieve genezers en sociale media eveneens afstralen.
- Uitingen van maatschappelijk ongenoegen blijven beperkt in omvang en ernst. Ze beperken zich tot kleinschalige protesten rondom de mondkapjesplicht of tot uitlatingen op sociale media – waar zich overigens ook een tegenbeweging voordoet. Dit kan het wij-zij denken tussen het brede midden en tegenstanders van maatregelen verdiepen of gevoelens van isolatie versterken. Ongeregeldheden of radicale acties zijn dan ook niet uit te sluiten.
- De aankondiging van strengere maatregelen (waaronder de verwachte sluiting van niet-essentiële winkels) tijdens de persconferentie van maandagavond kan ertoe leiden dat er de komende dagen drukte in binnensteden ontstaat. Dit heeft mogelijk gevolgen voor de handhaving van de maatregelen.
- Naleving van de maatregelen tijdens de kerstdagen en jaarwisseling wordt een uitdaging. Van de vergrote politie-inzet kan een provocerende werking uitgaan jegens personen met anti-overheidssentiment en jongeren. Mogelijke onrust vanuit jongeren is aannemelijk vanwege discrepanties tussen de heersende maatregelen en een ontbrekend gevoel van onveiligheid. Er is vooral behoefte aan een uitlaatklep.

Situatiebeeld

Draagvlak voor de maatregelen

- Maandag besluit het kabinet over nieuwe maatregelen om het stijgende aantal coronabesmettingen in te dammen. In de (sociale) media wordt gespeculeerd over de sluiting van niet-essentiële winkels, onderwijs en doorstroomlocaties als musea en dierentuinen.
- Meerdere middelbare scholen gaan uit vrees voor meer besmettingen zo kort na de feestdagen de eerste week na de vakantie online les geven. Ze doen wat het kabinet wel heeft overwogen maar (nog) niet gedaan: de scholen een week langer dicht houden.
- [REDACTED], [REDACTED] uit zich in een interview met het AD zeer kritisch over de corona-aanpak. [REDACTED] pleit er onder andere voor harder in te grijpen als de aantallen oplopen en sneller te versoepelen als het beter gaat. 5.1.2e
- Bijna 10 procent van de reizigers in het ov draagt structureel geen mondkapje, hoewel dat wel verplicht is. OV-ombudsman Bram Hansma wijst erop dat dit voor veel kwetsbare mensen reden is om niet meer met het ov te reizen. Hij wil dat de overheid harder ingrijpt.
- Na de persconferentie van 8 december staat 71% van de bevolking achter het besluit om maatregelen niet te versoepelen, blijkt uit onderzoek van Eenvandaag onder 24.000 leden van het Opiniepanel. Als de besmettingscijfers blijven toenemen, vindt driekwart van de mensen dat er strengere maatregelen genomen moeten worden. De helft van de mensen die kerst met anderen viert zegt dat anderhalve meter afstand bewaren niet gaat lukken.

- De vaccinatiebereidheid onder medewerkers van verpleeghuizen, de groep die het spits mag afbijten, is met 30% veel te laag. De algemene bereidheid steeg de afgelopen twee weken juist tot 67% bleek uit het onderzoek van Eenvandaag. De mate waarin de medewerkers het vaccin accepteren, heeft grote gevolgen voor de rest het land; er wordt gewerkt aan een gerichte campagne voor zorgpersoneel, waarin informatie over de veiligheid zeker aan de orde moet komen.
- Uit een inventarisatie van NRC blijkt dat alternatieve therapeuten tijdens verplichte bijscholingen veelal desinformatie over het coronavirus en vaccinaties te horen krijgen. De inspectie Gezondheidszorg en Jeugd gaat waarschuwen waar desinformatie wordt verspreid door BIG-geregistreerde zorgverleners en er eventueel ook tegen optreden.
- De online discussie over de betrouwbaarheid van vaccins houdt onder tegenstanders van de coronamaatregelen aan. In online discussies wordt voortdurend verwezen naar mogelijke bijwerkingen die zouden kunnen optreden bij een vaccinatie. Daarbij wordt veelvuldig verwezen naar een video waarin een aantal Tweede Kamerleden zich behoudend uitsprekt over het nemen van een vaccinatie. Daarnaast worden er voortdurend artikelen gedeeld, afkomstig van een waaier aan websites, waarvan de objectiviteit en betrouwbaarheid op zijn minst twijfelachtig zijn.

Maatschappelijk ongenoegen

- Donderdag is een man uit Dordrecht gearresteerd die zich volgens de politie keert tegen de coronamaatregelen, de Nederlandse overheid en de politie in het bijzonder. De man zou op internet bedreigd hebben met vuurwapengeweld en was gewapend tijdens zijn aanhouding. Hij wordt verdacht van het dreigen met een terroristisch misdrijf.
- Enkele actiegroepen blijven oproepen tot verzet tegen de mondkapjesplicht. Via sociale media zijn opnieuw video's gedeeld van lokale protesten of worden nieuwe protesten aangekondigd. Ook worden video's gedeeld waarin een actievoerder de reacties van winkelketens filmt wanneer hij zonder mondkapje naar binnen loopt en het kaartje voor uitzondering op de mondkapjesplicht toont.
- Het OMT heeft in een kabinetsadvies bezorgdheid geuit over de verspreiding van nepnieuws over de coronatest en het virus zelf. Volgens experts zouden beleidsmakers zich duidelijk hiertegen moeten uitspreken.
- De Stichting Viruswaarheid eiste recent nog in een kort geding dat de overheid het gebruik van de PCR-testen zou staken en haar communicatie zou aanpassen, maar heeft deze zaak woensdag verloren. Donderdag is de 'PCR-test' zelfs trending onder Nederlandstalige twitterberichten. Men blijft bijvoorbeeld wijzen op kritiek van wetenschappers waaruit zou blijken dat deze test maar beperkt betrouwbaar is.
- Op sociale media zijn enkele personen zich gericht gaan uitspreken tegen complotdenkers en virusontkenners. Daarbij delen zij bijvoorbeeld informatie over wat er in sommige online kanalen van virusontkenners en complotdenkers geschreven wordt. Enkele initiatiefnemers van die kanalen en andere prominente tegenstanders van de maatregelen worden daarbij specifiek uitgelicht en in enkele gevallen in verband gebracht met extreemrechtse uitspraken en –sympathieën of anti-overheidsbewegingen.
- In de VS brengen vandaag kiesmannen hun stem uit voor een nieuwe president. Complotdenkers zien hierin de dag ('de grote reset') dichterbij komen waarin een nieuwe wereldorde zal aanbreken waarmee aangetoond zal worden dat COVID-19 een vooropgezet plan is van huidige politieke elites.
- De politie bereidt zich voor op een onrustigere jaarwisseling dan de afgelopen jaren door verveling, coronamoede en ongenoegen over het vuurwerkverbod en de coronamaatregelen. Grote evenementen die normaal voor vertier en afleiding zorgen, zoals de aftelmomenten en de vreugdevuren, gaan niet door en horeca is dicht. Op sommige plaatsen worden twee keer zoveel agenten ingezet als vorig jaar.

Maatschappelijke ontwrichting

- Bij de cyberaanval op het Europees Geneesmiddelenbureau (EMA) in Amsterdam zijn documenten ingezien over het vaccin van Pfizer/BioNTech. Volgens Pfizer heeft het EMA laten weten dat de aanval geen gevolgen heeft voor de tijdlijn voor goedkeuring van het vaccin. Volgens de farmaceut zijn er op dit moment geen aanwijzingen dat de gegevens van deelnemers aan het vaccinonderzoek zijn buitgemaakt door de hackers. Bij het EMA ligt op dit moment een grote hoeveelheid potentieel waardevolle data voor hackers die op zoek zijn naar kennis over de ontwikkelde vaccins; de aanval is voor de organisatie dan ook pijnlijk.
- IBM sloeg op 3 december alarm omdat het gestuit is op een wereldwijde phishing-campagne, welke sinds september van dit jaar loopt. Daarbij richtten hackers zich op organisaties die cruciaal zijn voor de verspreiding en koeling van de coronavaccins; ze doen zich voor als een biomedisch bedrijf en sturen phishing- en spearphishing-e-mails, die zijn opgesteld als offerteaanvragen voor deelname aan een vaccinprogramma. Onder meer de EU-dienst die gaat over belastingen en de douane-unie en bedrijven met hoofdkwartieren in Duitsland, Italië, Tsjechië, Zuid-Korea en Taiwan werden benaderd.
- Vanaf het moment dat de pandemie de wereld overgaat, worden ziekenhuizen en laboratoria gehackt. Informatie die van hacks afkomstig is, kan worden gelekt en al dan niet gemanipuleerd of zonder de juiste context kunnen worden misbruikt in desinformatiecampagnes.
- In Berlijn bereidt de politie zich erop voor om transporten van coronavaccins te gaan bewaken. Gevreesd wordt dat tegenstanders van vaccinatie het op de transporten voorzien hebben. Ook de vaccinatiecentra en de geheime opslagplaatsen worden beveiligd.